

Median julkisuustiloja kartoittamassa

JULKISUUDEN JOURNALISTINEN TUOTTAMINEN
JA KOMMUNIKATIIVISUUDEN HAASTE

Tutut ja tutkimattomat mediatilat

Ajatus mediaesityksistä jonakin tilaan ja nimenomaisesti julkiseksi miellettyyn tilaan rinnastuvana on hyvinkin tuttu sekä arkisessa että tutkimuspuheessa. Eritoten journalistisiin lajityyppeihin tavataan viitata areenoina tai foorumeina, joilla

Ajatus mediajulkisuudesta tilana on joukkoviestinnän tutkimuksessa periaatteessa hyvinkin tuttu. Se nousee rutiinomaisesti esiin esimerkiksi tarkasteltaessa journalismin roolia demokraattisen julkisen keskustelun areenana. Tutkijat eivät kuitenkaan ole ottaneet mediaesitysten tilaluonnetta tarkastelunsa lähtökohdaksi tai sen varsinaiseksi kohteeksi eivätkä kysyneet, millaisia tiloja median esityksissä oikeastaan rakentuu ja millä tavalla esitysten luonne juuri tiloina puitteistaa ja suuntaa niihin päästettyjen toimijoiden viestintää ja heidän välistään vuorovaikutusta.

Artikkelissa mediajulkisuutta – ja nimenomaisesti journalistisesti tuotettua julkisuutta – lähestytään tilan metaforan kautta. Mediaesitykset ymmärretään symboliseksi ympäristöksi, joka rinnastuu urbaaniin kaupunkitilaan sellaisena, kuin sitä on kulttuurisen tai yhteiskunta-maantieteen piirissä viime vuosina tutkittu. Oleellista tällöin on tilan näkeminen relationaaliseksi: tila ei ole vuorovaikutuksen ja toiminnan irrallinen kehys, vaan se rakentuu ja tulee uusintetuksi viestinnällisissä prosesseissa.

Erityinen huomio artikkelissa kohdistetaan median julkisuustiloja tuottavan ja ylläpitävän ammattiryhmän eli toimittajien käytäntöihin. Tässä roolissaan heidät rinnastetaan journalismintutkimuksessa tavantomaisemman portinvartijan, vahti- tai diskurssimestarin sijasta aktuaalisten julkisten tilojen tuottajiin eli yhdyskuntasuunnittelijoihin ja arkkitehteihin. Maankäytön suunnittelun piirissä on viime vuosina käyty suunnittelijoiden työnkuvasta ja suunnitteluprofession muutoshaasteista keskustelua, jolla on annettavaa pohdittaessa – myös ja eritoten koulutuksellisesta näkökulmasta – toimittajien roolia diskursiivisten julkisuustilojen arkkitehteinä.

käydään julkista keskustelua ja joilla yhteiskunnan julkinen elämä näin muodoin ilmenee. Tilaan liittyvien metaforien keskeisyydestä huolimatta tilallisuuden ideaa ja tilan käsitettä ei ole joukkoviestinnän tutkimuksessa silti vakavammin hyödynnetty pohdittaessa mediajulkisuuden luonnetta tai ruodittaessa median esityksiä.¹ Niukasti on eritelty myös sitä, millaista median esityksellisissä julkisuustiloissa käytävä keskustelu oikeastaan on (ks. Pietilä 2001b; 2002a; 2002b). Joukkoviestinnän ja journalismin tutkimuksessa tilan ja spatiaalisuuden kysymykset eivät kaiken kaikkiaan ole virittäneet samantyyppistä, myös teoriaa uudistamaan pyrkivää harrastusta, kuin monilla muilla oppialoilla 1980-luvulta alkaen (ks. Häkli 1992; vrt. Moring 2000, 82–83), saatikka että sen kentällä voitaisiin puhua ”tilallisesta käänteestä” (Soja 2000), jollaisen on nähty 1990-luvulla tapahtuneen maantieteen piirissä ja ulottuneen myös sen rajojen yli muun muassa sosiologiaan.²

Mediaesitysten tilaluonne on toki noussut esiin monenkin joukkoviestintää ja journalismia tarkastelevan suuntauksen yhteydessä.³ Halutessaan ajatuksen journalististen esitysten rinnastumisesta aktuaaliseen tilaan voi nähdä jo 1950-luvun portinvartijateorioissa

(ks. esim. Shoemaker 1991). Selvästi joskin epäsuorasti mediaesitysten tilallisuus ja sen vaikutukset mediatiiloissa tapahtuvaan viestintään olivat esillä 1970- ja 1980-luvun kulttuurisessa uutistutkimuksessa, jossa pohdittiin eri toimijoiden televisiuutisiin pääsyä ja tarkasteltiin tapoja, joilla heidän sanomisiaan ja suhteitaan uutisjutuissa journalistisesti hallinnoidaan (ks. esim. Connell 1980; Hartley 1982). Journalistisia esityksiä on verrattu tilaan myös viitattaessa sanomalehden muuttumiseen kaupallistumiskehityksen myötä "tavarataloksi" (esim. Pietilä 1981; vrt. Heikkilä 1998) tai eriteltäessä sanomalehteä "yhteiskuntana" (Pietilä & Sondermann 1994, 69–71). Julkilausutusti mediajulkisuus on rinnastettu tilaan tarkasteltaessa journalistien ammattikunnan tasapainoilua erilaisten vaikutusyritysten paineissa (Luostarinen 1994). Tässä yhteydessä toimittajan tehtäväksi on nähty journalismin "julkisuus-, peli- tai toimintatilan" professionaali hallinnoiminen roolissa, joka vertautuu erotuomarin, liikenteenvalvojan tai tulkin toimenkuvaan (ks. mt., 28–39). Journalistisen julkisuuden tilaluonne on esillä myös ns. kansalaisjournalismissa, jossa suhtaudutaan kriittisesti valtajournalismin tapoihin sekä vartioida journalismin esityksellisen tilan "puhtautta" että organisoida siellä tapahtuvaa viestintää (esim. Heikkilä & Kunelius 1997). Kansalaisjournalismin tutkijat vertaavat journalismin julkisuustilaa kahvilaan, jossa toimittajat häääävät sekä portinvartijoina että vahtimestareina ja jossa muiden kuin kanta-asiakkaiden "osana on katsella kuppilan ikkunasta sisään" (mt., 7).

Viime vuosina kysymys mediajulkisuuden tilaluonteesta on ollut esillä verrattaessa internetin keskustelufoorumeita sanomalehteen keskusteluareenana (Pietilä 2001b; 2002a). Se on noussut näkyviin myös joukkoviestinnän vastaanottotutkimuksessa. Esimerkiksi sanomalehden lukijat saattavat toivoa, että viestimissä solmiutuisi nykyistä enemmän julkisia keskustelusuhteita eri sosiaalisissa asemissa olevien toimijoiden välille. Taustalla on havainto lokeroituneesta mediajulkisuudesta, jossa vallakkaat toimijat ja kansalaiset sijoitetaan rutiininomaisesti toisistaan erilleen ja median tilassa vielä hyvin eriarvoisiin paikkoihin. (Ridell 2000a; 2003b; vrt. Kunelius 2000.)

Esimerkit edellä havainnollistavat, että mediajulkisuuden käsittäminen tilaksi ei ole joukkoviestinnän ja journalismin tutkimukselle vierasta. Samalla ne osoittavat, että spatiaalisuutta ei sen piirissä ole otettu mediajulkisuutta koskevien tarkastelujen lähtökohdaksi tai artikuloitu tutkimuksen varsinaiseksi kohteeksi. Kysymys julkisuuden tilaluonteesta on jäänyt sivujuonteeksi tai irralliseksi kielikuvaksi pikemminkin kuin että se jäsentäisi tarkasteluja. Tutkimuksissa ei esimerkiksi kysytä, millainen tila journalistisissa tai yleisemmin mediaesityksissä oikeastaan rakentuu, miten mediajulkisuuden ominaisuudet juuri tilana puitteistavat julkisesti toteutuvaa viestintää tai millä tavalla kysymystä mediajulkisuuden tilaluonteesta ylimalkaan tulisi lähestyä.

Tässä artikkelissa tarkastelen mediajulkisuutta ja nimenomaisesti journalistisesti tuotettua julkisuutta tilallisuuden kannalta. Lähdän liikkeelle joukkoviestinnän tutkimuksessa vankan jalansijan saaneesta habermasilaisesta julkisuuskäsitteestä ja esitän sen maanläheistämistä. Ehdotukseni on, että mediaesitykset voidaan ymmärtää symboliseksi ympäristöksi, joka rinnastuu kiinnostavasti julkiiseen kaupunkitilaan sellaisena, kuin sitä on maantieteen kulttuuristen tai yhteiskunnallisten suuntausten piirissä viime vuosina tarkasteltu (ks. esim. Haarni et al. 1997). Tällöin korostuvat mediajulkisuuden yhteydet sitä ympäröiviin viestinnällisiin käytäntöihin, ja sen nähdään kytkeytyvän monin tavoin myös niihin kehityskuluihin, jotka muovaavat aktuaalista kaupunkiympäristöä. Samalla journalistisesti tuotettuun julkiseen tilaan pätee ajatus tilan relationaalisuudesta eli kuten Jussi Jauhiainen (2002, 131) maantieteen kehyksessä muotoilee se, että "tila ei ole vain olemassa, vaan se tuotetaan, uusinnetaan ja muokataan ihmisten toiminnassa".⁴ Mediajulkisuus tilana ei toisin sanoen muodosta julkiselle vuorovaikutukselle siitä erillistä kehystä, vaan se on rakenteena vastavuoroisesti viestinnällisten prosessien tuottama ja ylläpitämä.

Median ja tässä nimenomaisesti journalismin julkisuustilojen näkeminen relationaalisiksi nostaa etualalle kysymyksen niistä käytännöistä, joissa mediajulkisuutta tuotetaan. Mediajulkisuuden tarkasteleminen tilallisena rakenteena ei riitä, vaan huomio on kohdistettava myös ja nimenomaisesti siihen toimintaan, jossa median julkisuustilat rakentuvat ja tulevat uusintetuiksi. Artikkelini jälkipuoliskolla suuntaankin katseeni toimittajien ammattikuntaan, koska sillä on tässä prosessissa erityisasema.

Mediatilojen tuottajan roolissaan toimittajat on mielekästä rinnastaa erotuomareiden ja tulkkien tai portinvartijoiden ja vahtimestareiden sijasta arkkitehteihin tai laajemmin yhdyskuntasuunnittelijoihin. Missä viime mainittujen ammattikunnalla on avainasema, kun puhutaan fyysisistä julkisista tiloista, siinä toimittajat uusintavat ja hallinnoivat professionaalisti ja etuoikeutetusti diskursiivista julkista tilaa. Molempien ammattiryhmien työ rakentaa ja ylläpitää niitä kollektiivisesti jaettuina ympäristöinä, joissa tunnistamme itsemme ja toisemme tietynlaisiksi julkisiksi toimijoiksi. Kummankin ryhmän toiminnalle on lisäksi luonteenomaista, että se perustuu julkilausuttuihin professionaaleihin normeihin ja vaikiintuneisiin ammatillisiin sääntöihin samalla, kun toimintaa puitteistavat talouden, hallinnon ja politiikan rakenteisiin kiinnittyvät reunaehdot. Rinnastus on hyödyllinen sikäläkin, että viime vuosina maankäytön suunnittelun piirissä on käyty suunnittelijan työnkuvasta ja suunnittelijaprofession muutoshaasteista keskustelua, jolla on annettavaa, kun pohditaan toimittajien roolia diskursiivisten julkisten tilojen ammattilaisina (ks. esim. Puustinen 2001).

Mediajulkisuuden aineellisuus

Yksi ilmeinen selitys mediajulkisuuden tilaluonteen vähäiseksi jääneelle erittelylle piilee siinä, että journalismi ymmärretään yhä vahvasti tiedonvälitysideaalin pohjalta. Kyseinen ihannehan perustuu ajatukseen, että etenkin uutiset ovat diskursiivisena muotona neutraali ja ongelmaton läpikulkuväylä, jonka kautta todellisuutta koskeva informaatio voi siirtyä yleisölle todellisuutta vastaavana. Tällöin toimittajien nähdään syöttävän uutiskanavan läpi aiheita julkiselle keskustelulle median ulkopuolella sen sijaan, että mediaesitykset ymmärrettäisiin itsessään julkisen keskustelun paikoiksi, joiden 'tilasuunnittelulla' ja tilan hallinnoinnilla on merkitystä sen kannalta, millaista käyty keskustelu on (ks. Pietilä 2001a, 11).

Osittain sivuuntumisen taustalla vaikuttanee joukkoviestinnän julkisuustutkimuksessa toteemipaalun aseman saaneen Jürgen Habermasin julkisuuskäsityksen abstraktius ja universalismi. Sinänsä Habermasin julkisuuden määrittely kiinnittyy hyvinkin vahvasti tilan kielikuvastoon. Hän (1985, 17–18) tarkoittaa julkisuudella (*Öffentlichkeit*) ”yhteiskunnallisen elämän aluetta, jossa jotakin sen tapaista kuin julkinen mielipide voi muodostua”. Kyse on ilmiöstä, jota voidaan tarkastella “[kansalais]yhteiskunnan ja valtion välittävänä sfäärinä” (mt.). *Öffentlichkeit*-termin englanninno *public sphere* tuntuisi erityisesti korostavan julkisuuden tilaluonnetta. Lisäksi julkisuus kiinnittyy Habermasilla ainakin periaatteessa vuorovaikutuksen dynaamisiin prosesseihin, sillä julkisuutta ”muodostuu jokaisessa keskustelussa, jossa yksityiset kansalaiset kerääntyvät yleisöksi”.⁵ Kyse on siten sfääristä tai piiristä, joka todellistuu ja tulee ylläpidetyksi julkisojen järkeilyssä. (Mt., 17.) Tai kuten Habermas (1992/1996, 360–361) on myöhemmin muotoillut, julkisuus viittaa siihen sosiaaliseen, intersubjektiivisesti jaettuun tilaan, joka on ”tulosta kommunikatiivisesta toiminnasta” – toiminnasta, jossa ”ihmiset neuvottelevat tilanteisesti yhteistyössä”.

Habermasin pohdinnat mediajulkisuuden tilaluonteesta ja sen yhteyksistä julkisen viestinnän vakiintuneisiin käytäntöihin jäävät kuitenkin hyvin yleisiksi ja alustaviksi. Samalla erityisesti mediajulkisuutta koskevat kysymykset ovat olleet hänen tuotannossaan paljon taustalla *Strukturwandel der Öffentlichkeit* -teoksen (1962) jälkeen. Habermas on ollut kiinnostuneempi hahmottelemaan normatiivisesti ideaalista puhetilannetta, jossa keskustelu etenisi vastavuoroisesti, pakottomasti ja rationaalisesti tiettyjen sääntöjen nojalla. Hänen sittemmin kehittelemänsä ”herruudesta vapaan kommunikaation” idea(alin) lähtökohta on, että keskustelun osanottajat pyrkivät yksimielisyyteen antamalla parhaan argumentin ratkaista keskustelun tulos (Väliaverron 1985, 27; ks. Habermas 1984). Tältä pohjalta julkisuus viestinnällisenä tilana määrittyy epäsuorasti valmiiksi rakenteeksi, jossa puhetilanteet vain toteutuvat.

Muun muassa feministiset tutkijat ovat arvostelleet Habermasia siitä, että tämä olettaa julkisuuden neutraaliksi tilaksi, jonka ulkopuolelle sosiaaliset erot voidaan rajata. Esimerkiksi Nancy Fraser (1992, 119) huomauttaa usein viitatussa Habermas-kritiikissään, että keskusteluun osallistujien sosiaalisten asemien eroja on mahdotonta sulkeistaa vuorovaikutuksen ajaksi; erot ja eriarvoisuudet välittyvät vuorovaikutuksen tyyliin ja tavassa, jotka syrjivät ja vaientavat sosiokulttuurisesti alistettuja toimijoita.⁶

Habermas (1992, 466) on myöntänyt julkisuuskäsityksensä puutteet siltä osin kuin se jättää huomiotta sukupuoleen, etnisyyteen ja sosiaaliseen asemaan perustuvat erot. Hän on silti pitänyt kiinni keskustelun prosessuaalisen rationaliteetin ideasta. Se on hänestä (mt., 467, 476) itse asiassa edellytys sille, että edellä mainittujen erojen merkitystä voidaan mielekkäästi arvioida kulloisenakin aikana ja kulloisissakin tilanteissa. Keskustelun menettelytapojen rationaalisuus on hänestä (mt., 476) samalla jotakin, mistä keskustelijat voivat päästä yksimielisyyteen, vaikka he olisivatkin keskustelun kohteena olevista asioista eri mieltä. Habermasin kanssa voi olla samaa mieltä siitä, että edetäkseen tasavertaisesti ja rakentavasti keskustelu tarvitsee tietyt säännöt. Hänen ajattelunsa pohjalta jää kuitenkin avoimeksi kysymys, miten tällaisista säännöistä sovitaan ja miten sääntöjä sovelletaan vakiintuneiden valtasuhteiden oloissa, joissa julkisen viestinnän pakottomuus, rationaalisuus, tasavertaisuus ja vastavuoroisuus ovat pikemminkin poikkeus kuin käytäntö.

Ongelmistaan huolimatta Habermasin julkisuutta koskevat määrittelyt avaavat horisontin, jossa asettuu joukko haastavia ja hedelmällisiä mutta samalla luonteeltaan viime kädessä käytännöllisiä ja empiirisesti tutkittavia kysymyksiä.

Miten julkisuus oikeastaan rakentuu julkisojen järkeilyssä? Mikä on julkisuuden rakenteellisen sfääriluonteen ja sen dynaamisen, kommunikatiivisessa toiminnassa rakentuvan luonteen suhde? Mitkä seikat ehkäisevät tai edesauttavat yhtäältä järkeileväksi julkisoksi ryhtymistä ja toisaalta järkeilevän julkisen keskustelun tasavertaista ja rakentavaa etenemistä? Vahvasti medioitunutta julkisuutta koskien on välttämätöntä myös kysyä spesifisti, mikä on julkista viestintää professionaalisti välittävän ja järjestävän instanssin rooli.

Yksi mahdollisuus tarttua näihin kysymyksiin on maanläheistää ajatus julkisuudesta tilana ja rinnastaa myös median diskursiiviset tilat fyysisiin julkisiin tiloihin ja niiden kehitykseen. Tämä edellyttää astumista pois abstraktista habermasilaisesta horisontista, jossa ei ole tarjolla välineitä eritellä julkisuustilojen 'aineellisuutta' ja nämä tilat tuottavia käytäntöjä. Vaikka Habermas *Strukturwandelis- saan* (1962, 45, 48–60) esimerkiksi pitää 1700-luvun kaupunkien kokoontumistiloja varhaisjulkisuuden paikkoina ja on myöhemmin (Habermas 1996, 360) viitanut myös arkkitehtonisten metaforien osuvuuteen, hän ei tarkastele (medioitunutta) julkisuutta itsessään tilana. Kulttuurisesti ja kriittisesti suuntautuneen nykymaantieteen piirissä on jopa esitetty, että hänen julkisuuskäsityksestään itse asiassa puuttuu tilan problematiikka ja tilaa koskeva mielikuvitus (esim. Howell 1993, 311–318).⁷

Lähestyttäessä mediajulkisuutta tilan materiaalisuuden näkökulmasta huomio suuntautuu ensiksikin mediatilojen luonteeseen tilallisina rakenteina. Kysymykseksi nousee ensiksikin, millaisia mediatilat ovat juuri tiloina ja miten niiden rakenne puitteistaa ja suuntaa tiloissa tapahtuvaa viestintää. Pohdittavaksi asetuu myös kysymys mediatiloihin pääsystä ja tilojen hallinnasta. Millaisilla kriteereillä ja aiheilla mediatiloihin päästään? Onko ja kenen on oikeutettua vaatia tärkeinä pitamiensä kysymysten käsittelyä niissä? Nämä kysymykset nostavat keskiöön toimittajien roolin mediatiloissa tapahtuvan viestinnän ja vuorovaikutuksen välittäjinä, järjestäjinä ja esittäjinä. Millä tavalla he ottavat välitystoiminnassaan huomioon vaatimukset viestinnän avoimuudesta, tasavertaisuudesta ja vastavuoroisuudesta?

Toiseksi ajatus median julkisuustilojen aineellisuudesta nostaa esiin kysymyksen siitä, millaisena julkisuustilassa tapahtuva vuorovaikutus, sen koordinointi ja esittäminen ylläpitävät, tuottavat ja mahdollisesti muokkaavat mediatilaa itseään. Tässä yhteydessä näkyviin nousevat ne puitteet, joita toimittajakunnalle median diskursiivisten julkisuustilojen tuottajina asettuu mediateollisuuden rakenteiden ja ennen muuta niiden omistuksen kautta. Missä mielessä ja mitassa toimittajat voivat vaikuttaa niihin ehtoihin, joiden nojalla he median julkisuustiloja tuottavat? Ja näin ollen, millaisena ammattikunnan rooli näyttääytyy, kun puhutaan median julkisuustilojen rakenteellisesta uudistamisesta?

Tilasta, kaupungista, mediasta

Mediajulkisuuden tilaluonteen maanläheistäminen nostaa esiin edellä mainittuja kysymyksiä, mutta miten tila itsessään tulisi tässä yhteydessä sitten ymmärtää?

Arkisestihan tila on jotakin, joka koetaan kehollisesti ja ymmärretään intuitiivisesti, mutta jota on vaikea luonnehtia täsmällisesti sanoin. Määrittelypyrkimykset johtavat helposti matemaattisiin ja/tai filosofisiin pohdintoihin kuten vaikkapa kysymykseen tilan absoluuttisuudesta ja universaaliudesta (vrt. Curry 2002). Aktuaalisena ilmiönä tilalle on ominaista itseensä sisällyttäminen, ja sitä voidaan havainnollistaa esimerkiksi pintojen, sijainnin, etäisyyden ja kolmiulotteisuuden geometrisilla käsitteillä. Tila on jotakin, jossa reaalityodellisuus kaikkine olioineen

ja niiden välisine suhteineen tapahtuu. Tila rajaa, kehystää ja ympäröi inhimillisiä toimijoita ja näiden toimintaa joko luonnonilmionä tai ihmisen rakentamana fyysikaalisena ympäristönä. Viime mainitulla on aina numeraalisesti ilmaistavissa olevat rajat, mutta myös luonnon tilaa voidaan rajata ja kuvata matemaattisin koordinaatein. Avaruus kuitenkin on luonnon tila, jonka rajat pakenevat mittaamista ja määrittelyä. Samaan aikaan se on äärettömydessään tilojen tila, joka mahdollistaa itseensä kaikki muut tilat.

Arkikokemuksessakin tilaa luonnehtii tietty abstraktius, ja käsite, jolla tilan konkretisoitumista saatetaan kuvata, on paikka. Paikat ovat tiloja, jotka kiinnittyvät usein selvärajaisesti aktuaalisiin fyysisiin alueisiin niissä elävine olentoineen, käytäntöineen ja sosiaalisine suhteineen. Paikkoja luonnehtivat ihmisen vaikutus, aistimellisuus, muistot ja eletyt kokemukset, joiden kautta niihin kiinnitytään. (Ks. esim. Karjalainen 1995; Tani 1995.) Paikat ovat myös valtasuhteiden läpikäymistä ja sukupuolittuneita. Voitaisiin ajatella, että myös paikat sijaitsevat tilassa, jonka mykässä kehikössä ne tarjoavat inhimilliselle toiminnalle mielekkäästi rajatun kokemuksellisen kiinnepisteen. Toisaalta paikkoja voidaan hyvin lähestyä tilallisuuden näkökulmasta vaikkapa siten, että kaupunki on paikka, jonka tila jäsentyy ja järjestyy tietyillä tavoilla.

Yhden keskeisen tilan tieteen eli maantieteen piirissä on viime vuosina nostettu esiin, että tilan kuvaaminen ja näin ymmärrettäväksi tekeminen ja haltuunotto ovat kaikkea muuta kuin neutraalia ja viatonta toimintaa. Tilan visualisointi, kartoittaminen, luokittelu ja tilastointi ovat tilan politiikkaa, sillä ne tehdään aina tietystä, usein vahvasti intressidonnaisesta näkökulmasta. Itserefleksiivisesti nykymaantieteilijät muistuttavatkin, että maantieteen juuret löytyvät kolonialismista ja nationalismista, joiden lähtökohdista maailma on muutettu keskitetysti katseen kohteeksi. (Haarni et al. 1997, 9.)

Kaupunki on rakennettu ympäristö, jonka tila on alkanut enenevästi kiinnostaa muitakin kuin kulttuurimaantieteilijöitä ja yhdyskuntasuunnittelijoita. Urbanin elämäntavan kiteytymänä kaupunki tuntuu ilmentävän jotakin olennaista koko (jälki)teollisen yhteiskunnan kerroksittaisena ja monisäikeisenä sykkivästä kudoksesta tarjoten näin houkuttelevan kohteen ihmisyyhteisöjen kehityksen ja sen lainalaisuuksien tutkimiselle.⁹ Mediajulkisuutta tarkastelevillekin kaupunkitila inhimillisen yhteiselämän julkisena näyttämönä, jota moninaiset ja monimutkaiset suhdeverkostot, intressit ja valtasuhteet jäsentävät, tarjoaa jo historiallisesti kiehtovia rinnastusmahdollisuuksia. Esimerkiksi 1700-luvun kaupunki ei ollut vain talouselämän keskus, se toimi paikkana varhaisjulkisuudelle, jonka ”tiivistyksiä olivat kahvilat, salongit ja pöytäseurat” (Habermas 1962, 45).

Nykymaantieteen piirissä on pohdittu paljon paineita, joita talouden globalisointi ja tuotantojärjestelmän muutokset ovat urbaanille maankäytölle luo- neet ja joiden myötä kaupunkitila on selvästi jo muuttunut. Tässä yhteydessä kriittiset maantieteilijät korostavat, että kiihtynyt kaupallistuminen sekä yksityistämisen ja muiden yritys-elämän intressien korostuminen ilmenevät kaupunkisuunnittelussa julkisten tilojen tyypistämisenä ja niiden julkisen luonteen rapautumisena. (Ks. esim. Andersson 1997; Jauhainen 1997, 131; Haarni et al. 1997, 24–26.)

Don Mitchell (1995) erottaa kaupunkien maankäytössä kaksi kehityssuuntaa, jotka molemmat ovat hänestä omiaan tuottamaan näennäisjulkisia urbaaneja tiloja. Yhtäältä suunnitellaan ja rakennetaan toimistotornien ympäröimiä tyhjiä yritys- ja hallintoaukioita, jollaisia Richard Sennett (1977/1992, 12–16) puolestaan nimittää ”kuolleiksi julkisiksi paikoiksi”. Toisaalta toteutetaan kaupallisia elämystai juhlimistiloja, kuten ydinkeskustojen erityiset kehittämisalueet, suuret ostosparatiisit ja teemapuistot, joissa luontevaa ja sallittua on vain kuluttamiseen liittyvä vuorovaikutus ja toiminta (Mitchell 1995, 119). Urbanin kulutuksen temp-

peleissä ei kuulu asiaan nostaa esiin yhteiskunnallisia kysymyksiä esimerkiksi osoittamalla mieltä, keräämällä allekirjoituksia vetoamuksiin tai jakamalla lento-lehtisiä; tällaiseen muiden huomiota julkisesti tavoittelevaan toimintaan puututaan välittömästi, ja siitä saatetaan jopa rangaista. Sellaiset perinteisesti julkiseen tilaan liitetyt perusoikeudet kuin mielipiteen ilmaisun vapaus eivät pädekään kaupallisissa kaupunkitiloissa. Niille on ylimalkaan ominaista valvonta, jota eivät toteuta vain vartijat ja valvontakamerat vaan myös tiloissa liikkuvat itse. (Judd 1995, 150–151.)

Valvonnan lisääntymisen ohella luonteenomaista Mitchellin erottamille kaupunkitilan kehityssuunnauksille on, että ne pyrkivät sosiaalisten ryhmien tehokkaaseen erottamiseen ja eristämiseen toisistaan. Myös Sennettin (1990, 97) mielestä nykyistä kaupunkisuunnittelua ohjaa vahvasti lokeroiminen. Suunnittelijat pyrkivät karsinoimaan ja eristämään erilaiset ihmiset ja ihmisryhmät toisistaan kuin peläten, että erojen tunnistaminen koetaan uhkaavaksi sen sijaan, että nähtäisiin se vuorovaikutusta stimuloivaksi tekijäksi. Erojen pelko on tuottanut latteita ja neutraloituja tiloja, jotka rajaavat ulkopuolelleen sosiaalisten kohtaamisen mahdollisuuden. Tai kuten Iris Marion Young (1990, 119) käänteisesti huomauttaa, kaikille avoimissa julkisissa tiloissa ja foorumeilla erilaisuudet tulevat näkyviksi ja toisistaan tietoisiksi, ja niissä toisistaan poikkeavat yhteiskunnalliset näkökulmat, kokemukset ja viiteryhvät voivat kohdata.⁹

Mediatutkijoista John Hartley (1992) on kiinnittänyt huomiota siihen, että nyky-yhteiskunnasta puuttuu fyysisen kaupunkirakenteen ja arkkitehtuurin tasolla ymmärrys julkisesti osallistuville kansalaisille tarkoitettusta tilasta. Urbaania ympäristöä suunnitellaan ja rakennetaan ennen muuta toteuttaen yrityselämän intressejä. Yritysvetoinen arkkitehtuuri tuottaa julkisista rakennuksista ja kaupunkitilasta kulissin, jossa julkisoksi ryhtyminen ja julkinen toiminta kansalaisena ei ole suositeltavaa eikä mahdollistakaan. (Mt., 39–41.) Hartley (mt., 35) kärjistää, että enää ei yksinkertaisesti ole sellaisia fyysisiä julkisuustiloja, joissa politiikka tapahtuisi julkison läsnäollessa. Niiden paikan ovat ottaneet viestintien diskursiiviset julkisuustilat.

Mediasta ei vain ole tullut uusi diskursiivinen julkisuustila, se on kaupunkitilassa näkyvästi läsnä monin tavoin ja osaltaan myös rakentaa sitä. Kioskien lehtirivistöt, iltalehtien lööpit, välkkyvät televisioruudut ja radion eri puolilla kaikuva äänivirta kalustavat päivittäistä kaupunkiympäristöä. Lisäksi etenkin suuret kustannustalot ovat merkittävä osa kaupunkirakennetta, ja niiden kiinteistöihin perustetut mediatorit muodostavat oman kulutuskeskeisen elämisympäristönsä, kuten Sanomatalo Helsingin keskustassa tai tamperelaisen *Aamulehden* tilat uusikäyttöön otetulla Finlaysonin vanhalla teollisuusalueella. Nämä avoimiksi esittäytyvät 'torit' on erotettu tiukasti diskursiivisen julkisuustuotannon tiloista, joihin yleisöllä ei ole pääsyä kuin poikkeustapauksissa. (Ridell 2001, 343.) Mediatorit ilmentävätkin erityisen osuvasti ja monella tasolla sitä, mitä Don Mitchell (1995, 115) tarkoittaa korostaessaan, että avoin tila ja julkinen tila ovat kaksi eri asiaa.

Tarkasteltaessa median esityksellisiä tiloja 'rakennettuna ympäristönä' huomiota kiinnittää, että ne ovat vähintäänkin yhtä suljettuja elleivät jopa suljettumpia kuin fyysiset mediatorit ja muu kaupallinen tai hallinnollinen kaupunkitila. Mediatilojen rajoja myös vartioidaan hyvin tiukasti, ja niihin päästettyjen toimijoiden puheoikeutta ja keskinäisiä viestintäsuhteita hallinnoidaan tiiviisti. Esimerkiksi sanomalehti on kokonaisuudessaan hyvinkin kirjava mutta samalla hyvin tarkkaan lokeroitu tila, jossa eri sosiaaliin aseisiin sijoittuvat toimijat kohtaavat toisensa avoimesti vain harvoin. Kun kohtaamisia tapahtuu, niitä kehystää usein vastakkaisuus (Ridell 2000a). Julkisten tilojen suunnittelun ja siihen osallistumisen kannalta mediatilojen suljettuus korostuu entisestään. Missä maankäyttöön ja

kaavoitukseen on luotu lainsäädännöllä menettelyjä vähintäänkin kansalais- ja asukasmielipiteen kuulemiselle, siinä mediaa koskeva lainsäädäntö takaa ihmisille vain kapeasti määritellyn yleisön oikeudet. Niihin ei osallisuus mediatilojen suunnitteluun kuulu.

Kaupallistumisen tiivistyminen ilmenee myös median esityksellisissä tiloissa tarvaratalomaisuuden laajenemisena ja elämyksellisyyden vahvistumisena. Sanomalehtiin on viime vuosina perustettu yhä uusia osastoja, joilla kuluttajat voivat tyydyttää eriytyneitä elämäntavallisia tarpeitaan. Moottorikulttuurista harrastunut voi shoppailla Auto & Liikenne -liitteiden sivuilla tai eläytyä rallikuskien uusimpiin koitoksiin urheiluosastolla tarvitsematta piitata Ympäristö-liitteen valottamista liikenteen haittavaikutuksista tai häiriintyä yleisöosastolla autoilun melu- ja päästöhaittoja tuskailevien tunnoista.

Samaan aikaan tietyt journalismin lajityypit näyttävät pitävän pintansa median teemoitetuissa elämyspuistoissa eräänlaisina klassikkotuotteina. Yksi niistä on uutinen, jolla on perinteisesti ollut keskeinen asema demokraattiseksi ymmärtelyn julkisuuden ylläpitämisessä. Uutismuodon viihteellistymisestä ja melodramatisoitumisesta huolimatta lajityypin kulttuurinen asema todellisuutta koskevan, ajankohtaisen ja yleisesti merkittävän tosiasiatiedon välittäjänä ei ole juurikaan horjunut. Toisaalta julkisuustilaan pääsyn kannalta uutinen on journalismin lajityypeistä suljetuimpia, ja sillä on pitkät perinteet median 'hallinnollisena ja erityistalousalueena', jossa liikkumiseen ja toimintaan vallakkailla toimijoilla on etuoikeus.

Kaiken kaikkiaan kaupallisuuden kehystämää ja jäsentämää diskursiivista mediatilaa luonnehtii samanaikaisesti sosiaalinen kirjo ja kohtaamattomuus, joka muistuttaa kaupallis-hallinnollisesti muokkautunutta kaupunkitilaa ja jolle on tilana ominaista "näkyminen ja eristymisen paradoksi" (Sennett 1977/1992) tai "hallinnoitu moninaisuus" (D. Mitchell 1995). Molemmissa tiloissa on pontimena erilaisten sosiaalisten ryhmien erottaminen ja eristäminen toisistaan niin, että niiden julkinen kanssakäyminen ehkäistyy. Samalla mediajulkisuuden lokeroituminen katkaisee myös asioiden toisiinsa kytkeytymisen ja rakentaa näennäisen epäpoliittista merkitysympäristöä. Siinä yksilöiden toiminta esittäytyy henkilökohtaisina valintoina, joilla ei ole vaikutuksia kanssaihmiin saatikka laajempia yhteiskunnallisia seurauksia.

Julkisen tilan ammattilaisuus haastettuna

Maankäytön suunnittelu murroksessa

Jos läpikaupallistuminen ja talouden intressien vahvistuminen ovatkin muovanneet sekä julkista kaupunkitilaa että median rakentamia julkisuustiloja edellä kuvatulla tavoilla, aktuaalisen maankäytön alueella on viime vuosina ollut havaittavissa myös liikehdintää, joka kyseenalaistaa kehityksen suuntaa. Samaan aikaan kun yksityinen yrityssektori on erilaisten projektien ja sopimuskäytäntöjen kautta vankistanut jalansijaansa urbaanin ympäristön tuottajana (Andersson 1997), Suomessakin on noussut esiin hyvin toisentyypisiä muutospaineita. Ne ovat osaltaan tehneet näkyväksi tilan politiikkaa eli sitä, että maankäyttö on arvoihin ja intresseihin kiinnittyvää toimintaa, jossa osapuolten pyyteet ovat useinkin erisuuntaiset ja jossa yksillä toimijoilla on enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa kuin toisilla. Samalla on ongelmallistunut maankäyttöä työkseen suunnittelevien rooli.

Paikallistasolla maankäytön avointa politisoitumista on edesauttanut uudenlainen, muuallakin kuin kaupungeissa virinnyt ruohonjuuritason aktiivisuus, jossa ihmiset pyrkivät eri rooleissa – esimerkiksi vanhempina, omaisina, asukkaina ja

myös asiakkaina – osallistumaan itseään koskeviin asioihin suoremmin ja julkisemmin kuin edustuksellisen valmistelu- ja päätöksentekojärjestelmän kautta on perinteisesti ollut mahdollista. Taustalla vaikuttavat muun muassa yleinen koulutustason nousu sekä laitostuneen politiikan ja hallinnon ajautuminen uskottavuusongelmiin. (Ks. esim. Sutela 2001a; 2001b; Rättilä 2001; vrt. Fenton & Downey 2003.)

Paikallisten suunnitteluhankkeiden yhteydessä asukasaktiivisuus on tehnyt näkyväksi, että maankäyttöä ohjaavista arvoista ei vallitse itsestään selvää yksimielisyyttä. Samalla toiminta ilmentää sitä, että talouden ja hallinnon vahvojen toimijoiden etuoikeuksia yhteisen ympäristön suunnittelussa ei ole yleisesti hyväksytty. Asukkaiden ymmärrys yhteiseksi mielletyn kaupunkitilan käytöstä saattaa poiketa syvästi kaupunkiorganisaation ja esimerkiksi rakennusyrityöiden käsitteistä, joissa taloudelliset edut, maanomistussuhteet ja muut yksityisoikeudelliset järjestelyt nähdään ensisijaisiksi. Urbanille asukasaktiivisuudelle on lisäksi ominaista, että siinä saattaa olla mukana toimijoita, joiden asiantuntemus on monelta osin vähintäänkin samaa luokkaa kuin suunnittelijapuolella. Tämä on nostanut esille kysymykset siitä, millainen ja kenen tieto on maankäytön prosesseissa legitimiä sekä missä määrin valta ja vallankäytön vakiintuneet käytännöt itse asiassa ratkaisevat suunnittelutiedon pätevyyden (ks. esim. Mäntysalo & Nyman 2001; Staffans 2002; Lapintie 2002).

Maankäyttöä koskevan lainsäädännön uudistaminen Suomessa viime vuosikymmenellä on tarjonnut periaatteellista tukea asukasintressin oikeutukselle ja sen aseman vahvistumiselle. Vuoden 2000 alussa voimaan tullut uusi maankäyttö- ja rakennuslaki tähdentää asukkaiden ottamista riittävän varhaisessa vaiheessa mukaan maankäytön suunnitteluhankkeisiin ja heidän kohtelemistaan hankkeiden osallisina. Vaikka laki on väljä eikä ulota osallisuuden vaatimusta kovinkaan pitkälle,¹⁰ siihen sisällytetyt vuorovaikutuksen ja osallistumismahdollisuuksien tarjoamisen velvoitteet ovat tuoneet suunnittelijoiden työnkuvaan aiemmasta poikkeavia piirteitä.

Lakiuudistuksen myötä suunnittelijoiden tehtävät ovat laajentuneet ja saaneet uusia muotoja, ja samalla ammatin perinteinen itseymmärrys on joutunut koetukselle. Muuttuneessa tilanteessa on käynyt ilmeiseksi, että tekniseen erityistietämykseen ja oletettuun neutraaliuteen perustuva asiantuntemus ei riitä, vaan maankäytön ammattilaisilta vaaditaan nyt erityisesti viestinnällisiä taitoja. Visuaalisesti ja teknisesti korkealaatuisten kaavojen laatimisen lisäksi suunnittelijoiden olisi pystyttävä järjestämään vuorovaikutusta, sovittelemaan ristiriitoja ja ratkomaan ongelmia kamppailuasetelmissa, joita sävyttävät osapuolten erilaiset lähtökohdat ja niihin liittyen epätasa-arvoiset edellytykset omien intressien esiin saamiseksi ja oikeuttamiseksi (vrt. Healey 1998).

Suunnitteluteorioissa viestinnälliset painotukset nousivat näkyviin 1980-luvulta alkaen, jolloin perinteisen suunnittelijaprofession näkemykset asiantuntemuksesta ja sen tietopohjasta tulivat haastetuiksi ns. kommunikatiivisen käänteen myötä (esim. Forester 1987; 1989; Healey 1993; ks. myös Puustinen 2001). Perinteisessä professiokäsityksessä suunnittelija on oletetun neutraali ei-poliittinen tietäjä, jonka etiikkaa ja erityistietämystä ei ole legitimiä kyseenalaistaa ammatin ulkopuolelta. Asiantuntemuksensa turvin suunnittelijan ajatellaan kykenevän määrittelemään kiistatta, mitä on hyvä ympäristö ja kuinka sitä tulee toteuttaa. (Puustinen 2001, 33.) Kommunikatiivisessa suunnittelunäkemyksessä suunnittelijan rooli muuttuu radikaalisti: hänestä tulee tietäjän sijasta "koordinaattori, jonka tehtävänä on organisoida erilaisten ryhmien toimintaa ja osanottoa suunnitteluprosessiin" (mt.). Suunnittelijan ammattitaidon keskeisiksi osiksi nousevat tällöin yhtäältä kyky arvioida refleksiivisesti ja kriittisesti paitsi

suunnittelun tavoitteita myös oman työn lähtökohtia. Toisaalta välttämättömäksi käy taito järjestää vuorovaikutustilanteita, välittää siihen osallistuvien viestinnällisiä suhteita ja etsiä ratkaisukeinoja konflikteihin.

Maankäyttöä suunnittelevien työhön ja heidän ammatilliseen itseymmärrykseensä viime vuosina kohdistuneet muutospainet ja -haasteet kiteytyvät pitkälti juuri kysymyksessä suunnittelijan ammattitaidon luonteesta ja kriteereistä. Rakennettua ympäristöä koskevan teknisen erityistietämyksen ohellahan suunnittelijaprofessiota on perinteisesti määrittänyt julkilausuttu pyrkimys edustaa ja edistää suoranaisen taloudellisen hyödyn sijasta ns. yleistä etua tai yhteistä hyvää. Sen määrittelemiseen intressiryhmiä ja 'tavallisia kansalaisia' paremmin taas antaa oletetusti välineet juuri professionaali asiantuntemus. Vähemmän altruistisesta näkökulmasta suunnittelijaprofessio perustuu muiden professioiden tapaan vakiintuneeseen ja muun muassa koulutuksella varmistettuun etuoi-keuteen määritellä tietyn alueen kysymyksiä ja varata niihin liittyvät työtehtävät ammattikunnan yksinoikeudeksi. Tähän liittyy vaatimus saada asettaa ammatilliset standardit profession sisällä ja myös valvoa itse omaa toimintaa. (Puustinen, mt., 27–29.)

Toisaalta vaikka suunnittelijaprofession perinteiset määreet on teorian keh-
yksessä problematisoitu, ne istuvat edelleen tiukasti suunnittelijakunnan jäse-
nissä. Sari Puustisen (2001) suomalaisista yhdyskuntasuunnittelijoista tekemässä
kyselytutkimuksessa tietäjäsuunnittelijat olivat runsaslukuisesti edustettuina, ja
esimerkiksi ajatus ammattikunnasta yleisen edun ajajana ja puolustajana sai
vahvaa kannatusta. Vastaajat esittivät yleiselle edulle sinänsä useita määritel-
miä, mutta ilmiönä he näkivät sen joksikin lukkoon lyödyksi ja vain suunnitelli-
joiden asiantuntemuksen ja kokonaisnäkemysten kautta tavoitettavaksi. Huo-
miota kiinnittää, että yleisellä edulla saatettiin viitata paitsi oikeudenmukaisuus-
teen ja "tasapuoliseen hyvään kaikille" myös kunnan tai kaupungin kilpailuky-
kyy. (Mt., 37–39.) Suunnittelun kommunikatiivisuuden osa vastaajista suhtau-
tui avoimen torjuvasti ja jopa halveksien. Ehdotettiin esimerkiksi, että vuorovai-
kutuksen järjestäminen siirrettäisiin erillisen "kommunikaattorin", "sosiaalisuu-
rustelijan" tai "juhlamenojen vetäjän" tehtäväksi, jotta suunnittelija voisi kes-
kittyä asiantuntijan työhön eli selvitysten tekemiseen, tiedon hallintaan ja suun-
nitelmien laatimiseen. Lisäksi vain noin kolmannes vastaajista oli kiinnostunut
opiskelemaan vuorovaikutteisessa suunnittelussa tarvittavia taitoja kuten väitte-
ly-, neuvottelu- tai ryhmätaitoja. (Mt., 34–35.) Suunnittelutyön käytäntöjen nä-
kökulmasta vuorovaikutteisen suunnittelun voikin sanoa olevan enintään vasta
haastamassa perinteistä tietäjäsuunnittelijan roolia (mt., 33; ks. myös Lapintie
1999, 7–8).

Toimittajakunnan haasteet julkisen tilan tuottajina

Urbanin maankäytön muutostrendit eivät vain tarjoa kiinnostavaa rinnastus-
kohtaa 'diskursiivisen rakennetun ympäristön' tuottamiselle, ne haastavat hy-
vinkin suoraan eritoten journalistisen julkisuuden tuottamistavat. Yksi kiperä
kysymys koskee tällöin sitä, miten journalismin vakiintuneet työ- ja esityskäytän-
nöt pystyvät vastaamaan tilanteeseen, jossa suunnitteluhankkeet tulisi jo lain-
säädännön nojalla ymmärtää vuorovaikutusta edellyttäväksi osapuoliasetelmiksi
(vrt. Kunelius 1999, 53–55; Heikkilä 2001, 290–293). Esimerkiksi laitostuneen ja
vallakkaan tiedon ensisijaisuudelle rakentuvan uutismallin pohjalta on vaikea
hahmottaa ja esittää vivahteikkaasti tilanteita, joissa erivahvuiset intressitahot
kamppailevat kantojensa oikeutuksesta ja tietonsa pätevydestä ja joissa aina-
kin periaatteessa tasavertaisia osallisia ovat muutkin kuin talouden, hallinnon ja

politiikan vahvat toimijat. Ongelmia aiheuttaa myös journalismissa vakiintunut tapa lokeroida sosiaalisesti eri asemiin sijoittuvat toimijat mediatilassa toisistaan erilleen sekä jäsentää osapuolten kohtaamiset vastakkainasetteluja luovan, ylläpitävän ja kärjistävän riitakehyksen avulla (ks. Ridell 2000a). Molemmat esitystrategiat tyypistävät maankäytön osapuoliasetelmat journalistisessa julkisuudessa tavalla, joka pönkittää aktuaalisessa "maankäyttöpelissä" (Virtanen 1999) valmiiksi vahvojen toimijoiden asemia ja toimintamahdollisuuksia.

Toiseksi maankäytön prosessien avoin politisoituminen ja vaatimukset uudistaa suunnittelijaroolia tekevät kouriintuntuvasti näkyväksi, että myös diskursiivisen julkisen tilan ammattilaisuuteen kohdistuu viestinnällisiä muutoshaasteita.¹¹ Sama pätee toimittajakuntaan; sillekään ei nykytilanteessa riitä pitäytyminen perinteisesti määriteltyyn ammattirooliin. Erityisesti paikallistasolla ja usein juuri erilaisissa ympäristön käyttöä koskevissa yhteyksissä toimittajien pitäisi pystyä koordinoimaan hankkeita ja suunnitelmia koskevaa julkista viestintää ja toimimaan osapuolten välisen julkisen keskustelun virittäjinä. Analogiat aktuaalisen julkisen tilan ja median rakentamien julkisuustilojen ylläpitämisen välillä nostavatkin esiin kysymyksen siitä, tulisiko joukkoviestintää koskevassa lainsäädännössä ottaa huomioon julkisuuden tilaluonne ja sisällyttää lakeihin velvoitteita julkisen vuorovaikutuksen järjestämisestä.

Äkkiä ajatellen tuntuisi ilmeiseltä, että mediajulkisuuden ammattilaiset pitävät viestinnällisiä taitoja työssään keskeisinä. Näihin saakka esimerkiksi julkisen vuorovaikutuksen koordinointi tai keskustelun järjestäminen eivät kuitenkaan ole kuuluneet sen enempää toimittajakunnan virallisesti julkilausuttuun kuin sen muissakaan yhteyksissä ilmaisemaan ymmärrykseen ammatin luonteesta ja ensisijaisista tehtävistä. Sitä vastoin samaan tapaan kuin suunnittelijakunnan perinteisessä professiokäsityksessä ensisijainen on ollut tietoon – sen asiantuntevaan tunnistamiseen ja hallinointiin – liittyvä tehtäväkuva. Toimittajan työhön ja ammattitaitoon professionaalisti liitetyt vaatimukset kiteytyvät kyvyssä seuloa neutraalisti ja puolueettomasti eri suuntiin haarovien informaatiomassojen kaaoksesta esiin ajankohtainen, oleellinen ja yleisesti merkittävä tieto, pakata se ymmärrettävään asuun ja toimittaa laajan yleisöjoukon vastaanotettavaksi. (Ks. Suomen journalistiliitto 1992; Heikkilä 1998; Puranen 2000; Heinonen 1995; Harju 2002; ks. myös Ridell 2000a; Kunelius 2000).¹² Tilallisuuden mielessä, kuten todettua, näistä lähtökohdista tuotettu journalistinen julkisuus tyypistyy kanavaksi, jota pitkin tietotuotteet vain jaellaan vastaanottajille.

Toinen perinteisen suunnittelijaprofession kanssa yhteinen piirre koskee toimittajakunnan torjuvaa suhtautumista ammatin ulkopuolisten oikeuteen arvioida sen työtä ja työn sinällään äärimmäisen julkisia tuloksia. Missä yhdyskuntasuunnittelijat katsovat tietävänsä muita paremmin hyvän ympäristön ja sen tuottamisen kriteerit, siinä toimittajat mieltävät oman ammattikuntansa olevan etuoikeutettu määrittelemään, mitä on hyvä julkisuus ja kuinka sitä tuotetaan. Oikeutuksen arvioida journalistisen julkisuuden tuottamista voi lunastaa omakohtaisella kokemuksella toimittajan työstä – kriteeri, jonka käytännössä täyttävät vain toimittajat itse (Heikkilä & Kunelius 1997, 5).

Sekä suunnittelijoiden että toimittajien tapauksessa perinteinen professioymmärrys ehkäisee tehokkaasti mahdollisuuksia kehittää julkisen tilan tuottamiseen uudenlaisia käytäntöjä. Tätä on omiaan vahvistamaan se, että professionaaliset määrittelyt sisäistetään työn tekemisen käytänteisiin sosiaalistuttaessa eikä niitä useinkaan reflektoida. Esimerkiksi Heikki Heikkilä ja Risto Kunelius (1997, 5) huomauttavat, että "toimittajat eivät ole kovin innokkaita yleistämään ja käsitteellistämään omaa työtään" eivätkä "arvioimaan journalismin käytäntöjä uudelleen ainakaan julkisesti" (Heikkilä 2001, 170). Sama pätee suunnittelijakuntaan, joka

Puustisen (2001, 43) tutkimuksessa löysi vikaa kaikista muista paitsi itsestään ja jossa profession ”rooliin ja työnkuvaan ulkoa päin kohdistuvat paineet saavat aikaan puolustusreaktion”.

Journalismin julkisuustila ja vuorovaikutuksen haasteet

Vaikka julkisen vuorovaikutuksen koordinointi ei nouse esiin toimittajakunnan ammatillisissa ja eettisissä julkilausumissa,¹³ siihen on kiinnitetty huomiota journalismia ammattikäytäntönä tarkastelevassa kotimaisessa tutkimuksessa. Näissä yhteyksissä piirtyy yhtäältä näkyviin perinteistä professiokäsitystä laajempi ymmärrys mediaesitysten luonteesta ’rakennettuina ympäristöinä’ ja nimenomaisesti julkisina tiloina. Toisaalta toimittajakunnalle hahmottuu rooli mediajulkisuuden tuottajina ja median julkisuustiloissa tapahtuvan viestinnän järjestäjinä.

Tilan kielikuvaa hyödyntävä Heikki Luostarinen (1994, 33) katsoo, että journalistinen ammattitaito on nimenomaisesti ”interdiskursiivista taitoa, taitoa saada erityiskielet ja eri puhetavat samaan julkisuustilaan”. Interdiskursiivista taitoaan soveltaessaan toimittajat tulevat samalla hallinnoineeksi ja ylläpitäneeksi journalismia jonakin huomattavasti laaja-alaisempana ilmiönä kuin pelkkänä tiedonsiirron kanavana. He tuottavat ”metadiskurssia”, joka ”tekee mahdolliseksi erilaisten yhteiskunnallisten puheyhteisöjen kohtaamisen ja yhteenkokoontumisen” tai, hieman toisin, mahdollistaa ”hyvin monimutkaisen ja -tasaisen intressikohtaamisen samassa julkisuustilassa” (mt., 29, 33).

Interdiskursiivisten taitojen toteuttaminen ei Luostarisen (1994, 34–35) mielestä ole helppoa johtuen puhetavallisten käytäntöjen eroista, yhteiskunnallisista valtasuhteista ja eräiden yhteiskunnallisten tahojen halusta pysyä journalistisen julkisuuden ulkopuolella. Toimittajia kuitenkin auttavat journalismin säännöt, joiden avulla he voivat luoda puhetavat ja intressiartikulaatiot yhteen saattavia tematisaatioita. Niiden luomista edesauttaa Luostarisen mielestä (mt., 31) se, että journalismissa eri tahojen on muotoiltava intressinsä yhteisen edun kautta. Yksittäisten puhetapojen näkökulmasta säännöt rajoittavat argumenttien ja ilmaistapojen kirjoa ja määrää, mutta interdiskursiivisuuden mielessä niissä on kyse ”keskusteluyhteyden avaamisesta”. Ja kun keskusteluun halukkaat ovat tavallisesti selvillä journalististen sääntöjen luonteesta, kompromissit toimivat kohtuullisesti. (Mt., 33.) Luostarinen pitää journalismin laajalti tunnettuja ja yleisesti hyväksytyjä sääntöjä jo lähes liikennesääntöjen kaltaisina; ”ne mahdollistavat liikumisen julkisuudessa” (mt., 35).

Ajatus interdiskursiivisista taidoista journalistisen ammattitaidon ydinosaan tuntuisi äkkipäätä implikoivan professiokäsitystä, joka muistuttaa paljonkin yhdyskuntasuunnittelijoille kommunikatiivisen käänteen jälkeen hahmoteltua roolia. Se näyttäisi myös pitävän sisällään käsityksen journalistisesta julkisuudesta vuorovaikutteisena kokoontumis- ja kohtaamistilana. Lähemmin tarkasteltaessa interdiskursiivisuuden idea ei kuitenkaan poikkea kovin suuresti perinteisestä ammattiyhdistyksestä sen enempää koskien journalistisen julkisuuden luonnetta kuin toimittajakunnan roolia sen rakentajana ja ylläpitäjänä.

Ensiksikin vaikka journalismi Luostarisen mielestä mahdollistaa monien puheyhteisöjen ja intressiartikulaatioiden asettamisen samaan tilaan, tilana journalismin julkisuus jää hänen hahmoteluissaan viestinnästä irralliseksi, sille neutraaliksi kehykseksi. Kuvaava on luonnehdinta, että journalismi on

(...) tekstityyppien kaupungissa kuin tori, jonka erityisyys on sen tyhjyys; torilla voidaan tehdä vallankumousta, myydä hattaroita, pitää sotilasparaati ja kaikki samalla viikolla, jos ei aina samaan aikaan (Luostarinen 1994, 36).

Toiseksi pikemminkin kuin osapuolten julkisen vuorovaikutuksen koordinoija toimittaja on "diskurssimestari", joka ammattitaitonsa ja sitä tukevien sääntöjen turvin yhdistelee eri asioita koskevia yhteiskunnallisia diskursseja ja luo niistä mielekkäästi tematisoidun journalistisen edition (ks. mt., 33–34). Vaikka Luostarinen viittailee puhetapojen ja intressien kohtaamiseen journalismin julkisuustilassa, interdiskursiivisissa taidoissa ei lopulta ole kyse tällaisten kohtaamisten järjestämisestä ja koordinoinnista. Ensisijaista on puhetapoihin sisältyvien argumenttien valikointi ja yhdistely yleisön kannalta oletetusti tolkullisiksi esityksiksi. Pohjimatta jää, missä mielessä tällöin oikeastaan avautuu keskusteluyhteyksiä ja onko mahdollista, että hyödynnetyt journalistiset tematisaatiot jopa ehkäisevät yhteyksien syntymistä. Herää myös kysymys, miten tematisaatiot suhteutuvat journalismin soveltamiin merkityskehyyksiin ja kriittisten tutkijoiden niissä näkemiin ongelmiin kuten vastakkainasettelujen rutiininomaiseen tuottamiseen.

Kolmanneksi Luostarisen hahmotelmassa journalismin julkisuustilasta myös interdiskursiivista taitoa tukevat journalismin säännöt – ja ilmeisesti laajemminkin toimitustyön konventiot – tulevat otetuiksi annettuina ja viime kädessä ongelmattomina. Säännöt ovat kyllä syntyneet "tietyn teknisen infrastruktuurin ja tiettyjen valtasuhteiden vaikuttamina", mutta ne "eivät kuitenkaan määrää lopputulosta" (mt., 35).

Radikaalimmin perinteistä journalistista professioymmärrystä problematisoi Yhdysvalloissa noin vuosikymmen sitten virinnyt, teoreettisesti pragmatismiin perinnöstä ammentava ns. kansalaisjournalismi (*public* tai *civic* journalismista ks. esim. Rosen 1991; 1999; Charity 1995; Merritt 1995; Sirianni & Friedland 2001; kriittistä esim. Glasser & Craft 1997). Suomessakin on 1990-luvun puolivälin jälkeen toteutettu, ennen muuta yhteistyössä sanomalehtiyhtyritysten kanssa, useita tutkimus- ja kehityshankkeita, joissa vakiintuneen journalismin käytäntöjä on pyritty haastamaan niin teorian kuin toiminnankin tasolla (ks. Kunelius 1999; Heikkilä & Kunelius 2001; Heikkilä 2001).

Kansalaisjournalismia voi pitää kommunikatiivisen käänteen ilmentymänä joukkoviestinnän tutkimuksen kentällä, sillä niin sen teoreettis-metodisen kuin empiirisenkin mielenkiinnon kohteet olennoituvat kysymyksessä journalistisen julkisuuden keskustelevuudesta ja toimittajien roolista tuon julkisuuden tuottajina. Toiminnallisen luonteensa vuoksi kansalaisjournalismi lisäksi menee kommunikatiivisuudessa usein pidemmälle kuin vuorovaikutteisuutta korostava suunnitteluteoria (toisaalta ks. esim. Staffans 2002). Kansalaisjournalistisissa hankkeissa tutkimus itsekin omaksuu julkisen viestinnän prosesseissa vuorovaikutteisen ja peliin puuttuvan roolin. Kuten kotimaisen kansalaisjournalismin keskeinen hahmo Risto Kunelius (1999, 43) linjaa, tutkimukselle ei riitä "pelkkä väittely keskustelun, julkison ja journalismin suhteista", vaan sen on pyrittävä "käytännölliseen keskusteluyhteyteen journalismin ja kansalaisten todellisuuden kanssa". Toiminnallista tutkimusotetta perustele myös havainto, että journalismin itsestäänselvät säännöt ja vakiintuneisuudet ovat pikemminkin osa ongelmaa kuin julkisuuden tuottamisen neutraaleja välineitä. Siksi tutkimuksen on "kokeiltava ja löydettävä käytännössä niitä kohtia, joissa journalismin nykyiset konventiot ja oletukset ovat elävemmän keskustelun tiellä" (mt., 57).

Toisin kuin ajatuksessa journalismin tilasta julkisille viestintätapahtumille puitteet tarjoavana 'tyhjänä torina', kansalaisjournalismissa julkisuus nähdään lähtökohtaisesti tilaksi, "jossa käydään julkista keskustelua" (Heikkilä & Kunelius 1997, 9). Toimittajan haasteelliseksi tehtäväksi asettuu toimia tuon keskustelun virittäjänä, järjestäjänä ja esittäjänä. Lisäksi toimittajan olisi pidettävä huolta keskustelun jatkumisesta ja sen laadullisesta kehittämisestä.

Missä toimittajan interdiskursiivinen taito on – kuten termikin kertoo – ennen muuta taitoa sommitella diskursseista diskurssia, siinä kansalaisjournalismi haluaa ulottaa journalistisen ammattitaidon kriteerien määrittelyn journalististen esitysten ulkopuolelle. Haasteena on tällöin ensiksikin kehittää toimituskäytäntöjä, joissa kansalaiset otetaan vakavasti julkisina toimijoina ja joissa heidän agendansa sisällytetään jutunteon prosesseihin. Kansalaisjournalistisissa kokeiluissa eri aiheiden ympärille kootut yleisöraadit tai kansalaisten keskusteluryhmät ovat metodi, jota halutaan tarjota jutunteon menetelmäksi myös valtajournalismille. Toiseksi toimittajan työ ei rajoitu jutun kirjoittamiseen käydyistä keskusteluista, vaan hänen on huolehdittava ”keskustelun jatkamisesta vaatimalla vastauksia kansalaisten esittämiin kysymyksiin ja vetämällä muita ajateltavissa olevia asianosaisia mukaan julkiseen keskusteluun” (Heikkilä 2001, 174). Tältä pohjalta kolmanneksi haasteeksi nousee journalististen esitysten rakentaminen tavalla, joka ei hukkaa niiden aineksena olevien keskustelujen moninaisuutta, moniäänisyyttä ja dialogisuutta ja joka mahdollistaa vuorovaikutteisen suhteen myös esityksen ja yleisön välillä. Viime mainitun haasteen kiperyyttä ei kannata vähätellä, sillä nykyjournalismista puuttuvat dialogiset lajityypit, ja kansalaisjournalististen kokeiluhankkeiden perusteella journalismin vakiintuneet esitystavat pyrkivät palauttamaan keskusteluissa tuotetun aineksen ennestään tuttuihin teemoihin, kategoriin ja jäsenyyksiin (Kunelius 1999, 53–55).¹⁴

Kansalaisjournalismin voi kaiken kaikkiaan sanoa muotoilevan toimittajakunnalle perinteisestä poikkeavaa ammattiroolia, jossa työnkuvan keskiössä on – paljolti vuorovaikutteisen suunnittelun tapaan – tiedon välittämisen sijasta julkisen keskustelun virittäminen, järjestäminen ja koordinointi. Samalla keskustelun ensisijaistaminen problematisoi journalismissa vakiintuneen ymmärryksen tiedon olemuksellisesta esineluonteesta ja määrittelee sen kollektiivisissa vuorovaikutusprosesseissa muotoutuvaksi ja jatkuvasti muokkautuvaksi ilmiöksi. Tältä pohjalta käy mielekkääksi paitsi nähdä journalismi kulttuurisidonnaiseksi tietämisen tavaksi (Kunelius 2000, 18–19) myös tarkastella journalistisia esityksiä julkisen tietämisen ja tiedon julkisen tuottamisen paikkoina. Keskiöön ei tällöin nouse vain kysymys siitä, millaisia aineksia journalismi ihmisille tarjoaa mielikuvien ja käsitysten muodostamiseksi heitä koskevista asioista ja omasta toimijan roolistaan. Mikä erityisen oleellista, huomio kohdistuu siihen, millaisena areena journalismi – ja laajemmin media – itse toimii asioiden julkiselle käsittelylle ja niihin osallistumiselle.

Journalismin karsinoista julkisuuden kentälle

Vaikka kansalaisjournalismin edustajat periaatteessa tähdentävät journalismin luonnetta tilana, jossa julkista keskustelua käydään, hekin ovat toistaiseksi jättäneet julkisuuden tilaluonteen niukalle huomiolle. Tutkijoiden kiinnostus on suuntautunut enemmän niihin tilanteisiin joissa ja tapoihin, joilla yleisö saataisiin aktiivisemmassa roolissa mukaan journalismin välittämään kollektiiviseen tiedonmuodostusprosessiin. Tilan osalta kansalaisjournalistisissa tarkasteluissa ei juuri mennä kahvilametaforaa pidemmälle, eikä sitäkään tavata puntaroida tilan ja vuorovaikutuksen suhteen kannalta. Tässä mielessä Heikkilän ja Kuneliuksen (1997, 9) muotoilu, että ”journalismi ylläpitää sitä tilaa ja luo niitä tilanteita, joissa julkista keskustelua käydään”, havainnollistaa osuvasti myös kansalaisjournalismin suhtautumista tilaan jonakin valmiina ja koko lailla annettuna rakenteena, jonka sisällä julkinen viestintä toteutuu.

Voidaan toki ajatella, että kysymys tilasta on kansalaisjournalismin määrittelyissä mukana epäsuorasti ja samalla dynaamisesti sen journalistisesti välittyneen toiminnan kautta, jossa julkisen keskustelun tilanteita luodaan. Toimittajakunnan uudenlainen aktiivisuus julkisen vuorovaikutuksen järjestäjänä voi pitkällä aikavälillä esimerkiksi purkaa pääsyn elitistisiä rakenteita ja lisätä osapuolten kohtaamisia journalismin esityksellisessä tilassa. Tämä taas ruokkisi ja vahvistaisi edelleen julkisuuden keskustelevuutta ja synnyttäisi vähitellen uudenlaisia journalistisia lajityyppejä ja niiden kautta uusia julkisen tilan dialogisia rakenteita (vrt. Ridell 2003a). Riittävän usein toistuessaan aineiston keskustelullinen tuottaminen sekä pyrkimys rakentaa jutut sen pohjalta dialogisesti alkaisivat muokata journalismin julkisuustilaa vuorovaikutteiseen suuntaan.

Toisaalta on syytä kysyä, riittääkö keskustelevuuden tilanteinen lisääminen uudistamaan journalistista julkisuutta laadullisesti. Eikö kokeilevien pyrkimysten tulisi kohdistua myös suoraan julkisuuden tilallisiin rakenteisiin esimerkiksi problematisoimalla toiminnallisesti journalismin tavaratalon hierarkkista osastojakoa? Jollei näin toimita, eikö riskinä ole, että keskustelu niin aineiston tuottamisen kuin sen esittämisen menetelmänäkin tulee mukautetuksi journalismin vallitseviin monologisiin muotoihin? Tätä epäilyä vahvistaa se, että journalistisen julkisuuden tilaluonne on tavattu ammatin sisällä ymmärtää hyvin kapeasti tai sivuuttaa kokonaan. Eettisten ohjeiden ilmentämä toimittajakunnan itseymmärrys toimii tehokkaana kantona uudistamisen kaskessa jo siksi, että journalistinen professionalismi julkilausumineen on syntynyt reaktionä mediatuotannon kaupallistumiseen – vakuuttamaan sekä ulospäin että ammatin edustajille itselleen journalismin riippumattomuutta ja itsellisyttä paradoksaalisesti niiden kehysten sisällä, jotka mediateollisuus journalistiselle sisällöntuotannolle rakentaa (vrt. Kunnelius 2003, 72).

Kun julkisuuden tilaluonne otetaan vakavasti, polttopisteeseen nousee kysymys julkisuuden rakenteellisen ja dynaamisen puolen vastavuoroisista suhteista. Relationaalinen näkökulma mediajulkisuuden tilallisuuteen on tietysti kiusallinen sikäli, että se kutsuu esiin myös kysymyksen niistä rajoista, joita toimittajakunnan toimintakyvylle ja -mahdollisuuksille journalistisen julkisuustilan ammattimaisina ylläpitäjinä asettuu ja joihin puuttuminen itse asiassa vasta merkitsisi alkua mediajulkisuuden potentiaaliselle dialogisoimiselle (vrt. Glasser & Craft 1997, 31–32).

Journalismin vakiintuneiden käytäntöjen ja ammatillisen itseymmärryksen kannalta julkisuuden tilaluonteen sivuuttamisen ymmärtää: huomion kohdistaminen siihen saattaisi riistää ammattikunnalta tiedonvälitysideaalin viimeisen viikunanlehden ja pakottaa sen ottamaan kantaa niihin vastustamattomilta vaikuttaviin voimiin, joiden ehdoilla journalistista julkisuutta joudutaan työn käytännöissä päivittäin tuottamaan. Asetelman voi nähdä tältäkin osin analogisena yhdyskuntasuunnittelijoihin. Myös heidän toimintamahdollisuuksilleen asettavat suhdeverkostoineen ja yhteen kietoutuvine käytäntöineen reunaehdoja sekä hallinnon, politiikan että talouden vallakkaat tahot, joilla on suunnitteluprosesseissa erityisasema. Kuten esimerkiksi Liisa Horelli ja Heikki Kukkonen (2002, 250–251) huomauttavat, jos suunnittelija niskuroi, hänet voidaan vaihtaa tai ääritapauksessa vapauttaa tehtävistään. Ilmeistä onkin, että niin aktualisten kuin diskursiivistenkin julkisten tilojen suunnittelua koskevassa lainsäädännössä tulisi ottaa huomioon ja taata myös näitä tiloja tuottavien ammattikuntien julkiset kansalaisoikeudet.

Joukkoviestinnän tutkimukselle julkisuuden tilaluonteen vakavasti ottaminen merkitsisi hyvinkin radikaalia irtautumista mediakeskeisyydestä ja siihen usein liittyvästä normatiivisesta sitoutumisesta laitostuneen journalismin itse- ja yksin-

oikeuteen julkisuuden tuottajana. Vain journalismin itsestään selvän aseman kyseenalaistamalla tutkimus voi saada otetta esimerkiksi uuden viestintätekniiikan ja internetin sellaisesta käytöstä, jossa perinteinen mediayleisön rooli murtuu koko yleisön kategorian problematisoivalla tavalla ja jossa kansalaistoimijoille avautuu ainakin periaatteessa mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa myös julkisuustilojen suunnitteluun (vrt. Downing 2001; Rodriguez 2001; Atton 2002). Samalla astuminen lähtökohtien tasolla ulos journalismin julkisuuslokerosta on edellytys sille, että tutkimus pystyy hahmottamaan julkisviestinnän käytäntöjen moninaisuutta ja niiden kehittymistä myös teoreettisesti laaja-alaisesti.

Laajan julkisuuskäsityksen omaksuminen ja journalistisen julkisuuden näkeminen yhdeksi erityiseksi julkisuusmuodoksi avaisivat myös toimittajakoulutukselle edellytyksiä kasvattaa media-ammattilaisia, jotka kykenevät työssään vastaamaan julkisen elämän kommunikatiivisiin haasteisiin. Niistä keskeisin koskee julkisuuden tuottamista tavalla, joka tarjoaa ihmisille mahdollisuuden sekä tunnistaa itsensä julkiseksi toimijoiksi että halutessaan ryhtyä toimimaan julkisena. Julkisen tilan lähtökohta kutsuisi tulevia toimittajia pohtimaan tuoreesta näkökulmasta omaa rooliaan julkisesti tapahtuvan vuorovaikutuksen virittäjinä ja järjestäjinä. Lopulta rohjettakoon väittää, että julkisen keskustelun nostaminen ahtaasti ymmärretyn tiedonvälityksen rinnalle ja ohi toimittajakunnan ensisijaiseksi tehtäväksi ja ammattitaidon kriteeriksi olisi mediajulkisuuden laadunkin kannalta hedelmällinen kehityssuunta.

Viitteet

- 1 Tutkijat ovat kyllä tarkastelleet esimerkiksi sitä, miten viestintäteknologian kehitys on muuttanut aktuaalisen paikkakokemuksen luonnetta sekä muokannut yhteisöllisyyden mediaan kiinnittyviä prosesseja (esim. Meyrowitz 1986; J. Mitchell 1995; Morley & Robbins 1995) tai miten teknologian kehitys yhdistyneenä talouden globalisaatiotrendeihin on eri tavoilla ja tasoilla muovannut ihmisten kokemusta erilaisista mediavälitteisistä "maisemista" (esim. Appadurai 1998).
- 2 Sitävastoin internetin ja erityisesti world wide webin hahmottamisessa tila on ollut ja on keskeinen metafora. Ks. esim. Shields (toim.) 1996; Porter (toim.) 1997; Holmes (toim.) 1997; Featherstone & Lash (toim.) 1999; Munt (toim.) 2001. Ajatus (kyber)tilasta on yhtäältä kiehtonut tietesifktion kirjoittajia (esim. Gibson 1984/1994) sekä teknovisionäärejä, jotka paradoksaalisesti ovat hehkuttaneet virtuaalitodellisuuden paikatomuutta, ajattomuutta ja ruumiittomuutta (ks. esim. Benedikt 1991; Sherman & Judkins 1992; W. Mitchell 1995; Barlow 1997; Turkle 1997; kriittistä esim. Robins 1996, Robins & Webster 2002). Toisaalta internet on rinnastettu tilaan myös proosallisemmin. Verkkovälitteisessä vuorovaikutuksessa on nähty rakentuvan ja tulevan ylläpidetyiksi omanlaisiaan paikkoja, joissa käydään ja joihin palataan, joissa vietetään aikaa, ilmaistaan itseä ja koetaan yhteisöllisyyttä, mutta jotka samalla kytkeytyvät erottamattomasti sekä maantieteellisiin paikkoihin että materiaalsiin, taloudellisiin, teknisiin ja kulttuurisiin puitteisiin (ks. esim. Donath 1996; Sassen 1999; Miller & Slater 2000; Sundén 2003). Paikallisdemokratian viestinnällisistä ongelmista kiinnostuneen tutkimuksen piirissä internetiä taas on lähestytty samalla kertaa esityksellisenä, vuorovaikutteisena ja toiminnallisena tilana, joka tarjoaa mahdollisuuksia kuvata, kuvitella ja käsitellä aktuaalisia paikkoja ja suunnitella niiden käyttöä (Aurigi & Graham 1998; Ridell 2001; 2002; 2003b).
- 3 Humanistisesti suuntautuneen mediatutkimuksen puolella esimerkiksi elokuvatutkimuksessa tilallisuuden kysymykset ovat olleet esillä tarkasteltaessa elokuvan ja kaupunkitilan välisiä kytköksiä (esim. Clarke [toim.] 1997). Tutkijat ovat pohtineet myös elokuvan ja sittemmin television katsomisen tilallisuutta – näkemiseen perustuvaa kokemusta liikkumisesta paikasta toiseen tai olemisesta useassa paikassa yhtä aikaa (Hietala 1991, 86).
- 4 Erilaisista tilakäsityksistä ja absoluuttisen tilakäsityksen ongelmallistumisesta maantieteen piirissä ks. Häkli 1992, 23–39. Relationaalisen tilakäsityksen taustalla voi nähdä laajemman kysymyksen yhteiskunnan konstituoitumisesta rakenteiden ja toiminnan dynaamisessa ja vastavuoroisessa suhteessa (vrt. Giddens 1984).
- 5 Yleisön sijasta osuvampi käänös tässä olisi julkiso, sillä kuten Habermasin sanakirja-artikkelin suomentanut Esa Väliverronen (1985, 22) toteaa, Habermas käyttää Publikum-käsitettä merkityksessä, jossa se "ei viittaa vain passiivisiin joukkotiedotuksen vastaanottajiin vaan aktiivisiin toimijoihin, julkisuuden subjekteihin".
- 6 Vrt. Dahlberg (2000; 2001), joka on verrannut Habermasin pohjalta johtamiaan kriittis-rationaalisen kommunikaation normatiivisia ideoita aktuaalisiin verkkokeskusteluihin (vrt. Pietilä 2002b).

- 7 Howell (1993) rinnastaa Habermasin ja Hannah Arendtin julkisuutta koskevat käsitykset. Toisin kuin Habermasille Arendtille julkinen tila ei hänen (mt., 314) mielestään ole vain metafora, vaan käsite ankkuroituu maantieteelliseen tilaan ja sen historialliseen kehitykseen kuten siirtomaavallan kolonialistisiin vaiheisiin ja eurooppalaisuuden nousuun globaaliin hegemoniaan. Toisaalta Gøtze (1997) katsoo, että Arendtinkin käsitys julkisuudesta on abstrakti ja siitä puuttuu sekä tilan ulottuvuus että ”politiikan paikkoihin” liittyvä konteksti.
- 8 Uuden viestintätekniikan yleistyminen on vahvistanut kaupunkien asemaa tietoliikenteen solmukohtina, jotka erottuvat selvästi verkon infrastruktuuria kuvaavissa cyberkartoissa piuhojen ja bittivirtojen tiheytyminä. Ks. esim. <http://www.geog.ucl.ac.uk/casa/martin/atlas/surf.html> ja <http://www.telegeography.com/>. Ks. myös Dodge & Kitchin 2001. Toisaalta kaupunkitilaa on tavallista käyttää rinnastuskohteena, kun kuvataan verkon virtuaalisuutta ja luonnehditaan siinä erityisesti globaalin tietoverkon eli world wide webin synnyn jälkeen tapahtunutta kehitystä (ks. Ridell 2001).
- 9 Mobiili viestintätekniikka on entisestään vahvistanut kaupunkitilan lokeroitumiskehitystä. Ihmiset kyllä liikkuvat samassa aktuaalisessa tilassa, mutta sen sijaan että olisivat siinä toisilleen läsnä tai kokisivat jakavansa sitä, he ovat kannettavien laitteiden välityksellä yhteydessä muualla sijaitseviin viiteryhmiinsä tai kuluttavat yksityisesti erilaisia mediarepresentaatioita. Kaupunkitila ei toisin sanoen hahmotu kollektiiviseksi vuorovaikutstilaksi vaan mobiiliin yksilöllisyyden tilaksi, jossa muut läsnäolijat ovat lähinnä väisteltäviä – ja potentiaalisesti uhkaavia – objekteja.
- 10 Kriitikot ovat muun muassa huomauttaneet, että uusi laki ei takaa kansalaisille todellisia osallistumismahdollisuuksia, koska se koskee vain jo käynnistyneitä kaavaprosesseja. Jo ennen niiden aloittamista kunnat ja kaupungit voivat kuitenkin tehdä yksityisten maanomistajien kanssa maankäyttösopimuksia, jotka lain kirjaimen vastaisesti käytännössä ohjaavat varsinaista kaavoitustyötä. Ks. esim. Perähuhta 1998; Mäkinen 2000.
- 11 Huomattakoon, että toimittajaa ei yleensä lueta varsinaisten ammattien, kuten lääkärin, juristin tai arkkitehdin, joukkoon. Toimittajakunnassa elää silti vahvana usko journalistin profession luonteisuuteen (ks. Luostarinen 1994, 38–39). Uskoa pönkittävät ammattikunnan järjestäytyminen ja oma eettinen koodisto, jossa yhdennetään ammatissa toimivien riippumattomuutta, neutraaliutta ja vastuullisuutta sekä sitoudutaan yleisiin inhimillisiin perusarvoihin. Lisäksi ’journalismiprofessiota’ luonnehtivat pyrkimykset kytkeä ammattiin liitetty erikoistietämys ainakin periaatteessa koulutukseen sekä vaatimus saada itse määritellä ammatin standardit ja valvoa omaa toimintaa.
- 12 Suomen Journalistiliiton jäsenkunnalle v. 2002 tehdyssä kyselyssä 77 % vastaajista nimesi ammattikunnan eettisten ohjeiden tärkeimmäksi kohdaksi ”monipuolisen, olennaisen ja totuudenmukaisen tiedonvälityksen”. Vastaajista 95 % oli täysin tai melko samaa mieltä väittämästä, että sopivin taho määrittelemään, mitä on hyvä journalistinen tapa, on alan itsesääntelyelin Julkisen sanan neuvosto, ja 85 % oli täysin tai melko samaa mieltä siitä, että sopivin taho on toimittajajärjestö. Toimittajien ammattiroolin ytimessä on kyselyn mukaan ”tehdä monimutkainen maailma yleisölle ymmärrettäväksi”. Vastaajista 95 % oli täysin tai melko samaa mieltä tämän väittämän kanssa. (Harju 2002, 27–30.) Kyselyn tulokset eivät em. osiltaan juurikaan poikenneet 10 vuotta aiemmin tehdystä vastaavasta kyselystä (ks. Heinonen 1995).
- Po. kyselyn avulla ei olisi ollut mahdollistakaan saada näkyviin toimittajien suhtautumisessa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia. Molempien kyselyjen kysymykset perustuivat ammattikunnan omiin eettisiin ohjeisiin, joissa julkisen ”keskustelun edesauttaminen” mainitaan vain ohimennen. Kysymyksiin ei myöskään sisällynyt ”muuta, mitä?” -vaihtoehtoa, johon vastaamalla olisi voinut nostaa esiin virallisista linjauksista poikkeavia näkökantoja.
- 13 Tätä kirjoitettaessa (marraskuu 2003) uudistettavana oleviin Journalistin ohjeisiin julkisen keskustelun järjestäminen ja sen edellyttämät viestinnälliset taidot näyttävät sisältyvän vieläkin marginaalisemmin kuin nykyisiin ohjeisiin Ks. Journalisti 18/2003.
- 14 Ottaen huomioon kansalaisjournalismin itselleen asettamat käytännölliset tavoitteet olisi oman, projektiarvioita laajemman tutkimuksensa aihe tarkastella, millaisia pysyvämpiä vaikutuksia kansalaisjournalismin ideoilla ja etenkin sen nimissä toteutetuilla tutkimus- ja kehityshankkeilla on ollut. Johtuen journalismin käytäntöjen jähmydestä ja perinteisen professiokäsityksen vahvuudesta välittömiä vaikutuksia työn tekemisen tavoissa tai toimittajakunnan suhtautumistavoissa lienee turha odottaa. Myös tutkijoiden omat arviot hankkeiden onnistumisesta tässä mielessä ovat usein synkkiä (esim. Heikkilä & Kunelius 2001). Epäsuorien ja pidemmällä aikavälillä tuntuvien vaikutusten mahdollisuutta ei silti kannata vähätellä (vrt. Heikkilä & Kunelius 2003).
- Yhden kiinnostavan tutkimuksen kohteen tarjoaisi *Aamulehti*, jonka kanssa Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikkö toteutti 1990-luvun loppupuolella muutaman laajan tutkimus- ja kehityshankkeen. Niissä hyödynnettiin muun ohella lukijaraatia ja kansalaisten keskusteluryhmiä (ks. Kunelius 1999; Kunelius [toim.] 2000; Kunelius & Ridell [toim.] 2000). *Aamulehti* on ottanut viime vuosina vakiintumista osoittavalla tavalla käyttöön lukijasuuntautuneita juttutyyppejä ja omaksunut hyvinkin konkreettisesti keskustelun järjestäjän roolia, esimerkiksi toteuttamalla paikallisista kysymyksistä yleisötilaisuuksia, joissa toimittajat toimivat keskustelun juontajina ja joista kerrotaan seuraavan päivän lehdessä. *Aamulehden* ’keskustelluun käänteen’ yhteydessä on syytä panna merkille myös paikallinen kansalaistoiminta, jolla on ollut keskeinen rooli eritoten maankäyttöä koskevien kiistakysymysten tekemisessä näkyviksi (Laine & Peltonen 2003; Ridell 2000b). Tilallisuuden näkökulmasta yksi kysymys koskee sitä, näkykö keskustelun järjestäjän roolin omaksuminen lehden vakiintuneessa tilajäsennuksessa, esimerkiksi osastojakojen tasolla, osastojen välisissä suhteissa tai juttutyyppejen rakenteellisina muutoksina (esityksellisen julkisuustilan tarkastelusta vrt. Ridell 2000b, 60).
- Yhden vertailukohdan *Aamulehden* muutoksen tarkastelulle tarjoaa Purasen (2000) *Aamulehden* toimittajista tekemä haastattelututkimus, jossa tiedonvälitysideaali hallitsi tutkittavien puhetta eikä keskustelun järjestäminen noussut esiin heidän kuvatessaan ammatin luonnetta ja kertoessaan omasta työkuvaustaan.

Kirjallisuus

- Andersson, Harri (1997)
Kulttuuri ja paikan politiikka kaupunki uudistuksessa. Teoksessa Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) Tila, paikka, maisema: tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino, 107–128.
- Appadurai, Arjun (1998)
Modernity at Large. Cultural Dimension and Globalization. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Atton, Chris (2002)
Alternative Media. London: Sage Publications.
- Aurigi, Alessandro & Stephen Graham (1998)
The 'crisis' in the urban public realm. Teoksessa Brian D. Loader (toim.) Cyberspace Divide. Equality, Agency and Policy in the Information Society. London & New York: Routledge, 57–80.
- Barlow, John Perry (1997)
A Declaration of the Independence of Cyberspace. <http://www.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html/> (linkki tarkistettu 17.9.2002).
- Benedikt, Michael (1991)
Introduction. Teoksessa Michael Benedikt (toim.) Cyberspace. First Steps. Cambridge, MA: MIT Press, 1–25.
- Charity, Arthur (1995)
Doing Public Journalism. New York: Guilford Press.
- Clarke, David B. (toim.) (1997)
Cinematic City. London: Routledge.
- Connell, Ian (1980)
Television News and the Social Contract. Teoksessa Stuart Hall, Dorothy Hobson, Andrew Lowe & Paul Willis (toim.) Culture, Media, Language. Working Papers in Cultural Studies 1972–79. London: Hutchinson, 139–156.
- Curry, Michael R. (2002)
Discursive Displacement and the Seminal Ambiguity of Space and Place. Teoksessa Leah Lievrouw & Sonia Livingstone (toim.) Handbook of New Media: Social Shaping and Consequences of ICTs. London: Sage, 502–517.
- Dahlberg, Lincoln (2000)
The Internet and the Public Sphere. A Critical Analysis of the Possibility of Online Discourse Enhancing Deliberative Democracy. Doctoral Dissertation in Sociology. Massey University, New Zealand.
- Dahlberg, Lincoln (2001)
Extending the Public Sphere through Cyberspace. The Case of Minnesota E-Democracy. First Monday 6:3 http://firstmonday.org/issues/issue6_3/dahlberg/index.html/.
- Dodge, Martin & Rob Kitchin (2001)
Mapping Cyberspace. London: Routledge
- Donath, Judith (1996)
Inhabiting the Virtual City: The Design of Social Environments for Electronic Communities. <http://smg.media.mit.edu/people/Judith/Thesis/> (linkki tarkistettu 15.4. 2003).
- Downing, John (2001)
Radical Media. Rebellious Communication and Social Movements. Thousand Oaks: Sage.
- Featherstone, Mike & Scott Lash (toim.) (1999)
Spaces of Culture. City, Nation, World. London: Sage.
- Fenton, Natalie & Downey, John (2003)
Counter Public Spheres and Global Modernity. Javnost/The Public 10:1, 15–32.
- Forester, John (1987)
Planning in the Face of Conflict. Negotiation and Mediation Strategies in Local Land Use Regulation. Journal of the American Planning Association 53:3, 303–314.
- Forester, John (1989)
Planning in the Face of Power. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Fraser, Nancy (1992)
Rethinking the Public Sphere. A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. Teoksessa Craig Calhoun (toim.) Habermas and the Public Sphere. Cambridge, MA: MIT Press, 109–142.
- Gibson, William (1984/1994)
Neurovelho. Alk. Neuromancer. Suom. A. Äijälä. Helsinki: WSOY.
- Giddens, Anthony (1984)
The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration. Cambridge: Polity Press.
- Glasser, Theodore & Melanie Craft (1997)
Kansalaisjournalismi ja demokraattiset ideaalit. Tiedotustutkimus 20:4, 22–36.
- Götze, John (1997)
Participatory Design in an Urban Context. PhD Thesis. Department of Technology and Social Sciences. Technical University of Denmark. <http://www.gotzspace.dk/phd/> (linkki tarkistettu 17.10.2001).
- Haarni, Tuukka, Marko Karvinen, Hille Koskela & Sirpa Tani (1997)
Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) Tila, paikka, maisema: tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino, 9–34.
- Habermas, Jürgen (1962)
Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft. Darmstadt/Neuwied: Luchterhand.

- Habermas, Jürgen (1984)
The Theory of Communicative Action. Volume One: Reason and the Rationalization of Society. Alk. Theorie des Kommunikativen Handelns, 1981. Käännös Thomas McCarthy. Boston: Beacon Press.
- Habermas, Jürgen (1985)
Julkisuus. Suom. Esa Välvirronen. Tiedotustutkimus 8:3, 17–22.
- Habermas, Jürgen (1992)
Further Reflections on the Public Sphere. Teoksessa Craig Calhoun (toim.) Habermas and the Public Sphere. Cambridge, MA: MIT Press, 421–461.
- Habermas, Jürgen (1992/1996)
Between Facts and Norms. Contributions to Discourse Theory of Law and Democracy. Alk. Faktizität und Geltung. Cambridge & Oxford: Polity Press.
- Harju, Auli (2002)
Journalistisen työn sääntely ja ammattietiikka. Tutkimusraportti. Tampereen yliopisto: Journalismin tutkimusyksikkö & Suomen Journalistiliitto.
- Hartley, John (1982)
Understanding News. London & New York: Methuen.
- Hartley, John (1992)
Politics of Pictures. The Creation of the Public in the Age of Popular Media. London & New York: Routledge.
- Healey, Patsy (1993)
Planning Through Debate. The Communicative Turn in Planning Theory. Teoksessa Frank Fischer & John Forester (toim.) The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning. London: UCL Press, 233–253.
- Healey, Patsy (1998)
Collaborative Planning in a Stakeholder Society. Town Planning Review 69:1, 1–21.
- Heikkilä, Heikki (1998)
Journalismin tonttia mittailemassa. Toimittajien käsityksiä journalismista ja sen ajankohtaisista haasteista. Journalismikritiikin vuosikirja 1998, 76–90.
- Heikkilä, Heikki (2001)
Ohut ja vankea journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännössä 1990-luvulla. Tampere: Tampere University Press.
- Heikkilä, Heikki & Risto Kunelius (1997)
Julkisen journalismin äärellä. Ajatuskokeita pääsyn, keskustelun ja harkinnan käsitteillä. Tiedotustutkimus 20:4, 4–21.
- Heikkilä, Heikki & Risto Kunelius (2001)
Julkisuuskoe. Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille. Helsinki: Kunnallisanalann kehittämisyhtiö.
- Heikkilä, Heikki & Risto Kunelius (2003)
Ajatuksia lainaamassa. Miten kansalaisjournalismin ajatukset istuvat meille? Teoksessa Nando Malmelin (toim.) Välittämisen tiede. Viestinnän näkökulmia yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kansalaisuuteen. Viestinnän laitoksen julkaisuja 8. Helsingin yliopisto, 179–204.
- Heinonen, Ari (1995)
Vahtikoiran omatunto. Journalismin itsesääntely ja toimittajat. Julkaisuja A84. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Hietala, Veijo (1991)
Ostoskeskus, turistibussi ja elävä kuva. Tilan ja paikan fiktiivistyminen postmodernissa kulttuurissa. Lähikuva 2–3/1991, 85–93.
- Holmes, David (toim.) (1997)
Virtual Politics: Identity and Community in Cyberspace. London: Sage.
- Horelli, Liisa & Heikki Kukkonen (2002)
Osallistuminen, ympäristö, vuoropuhelu. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus, 243–259.
- Howell, P. (1993)
Public Space and the Public Sphere. Political Theory and the Historical Geography of Modernity. Environment and Planning D: Society and Space, vol. 11, 303–322.
- Häkli, Jouni (1992)
Sosiaaliset prosessit, tila ja lokaliteettitutkimus. Tutkimuksia, sarja B 63. Tampereen yliopisto, aluetieteen laitos.
- Jauhiainen, Jussi S. (1997)
Kaupunki uudistus ja gentrifikaatio. Teoksessa Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) Tila, paikka, maisema: tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino, 129–142.
- Jauhiainen, Jussi S. (2002)
Kaupunkiliikkeet ja kamppailu osallisuudesta kaupunkitilaan. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus, 125–140. Journalisti 18/2003
Työryhmän esitys Journalistin ohjeiksi. (Ks. myös <http://www.journalistiliitto.fi/fi/735/>)
- Judd, Dennis R. (1995)
The Rise of the New Walled Cities. Teoksessa Helen Liggett & David C. Perry (toim.) Spatial Practices. Critical Explorations in Social/Spatial Theory. Thousand Oaks: Sage, 144–166.
- Karjalainen, Pauli Tapani (1995)
On Places. Nordia Geographical Publications 24:2, 3–8.
- Kunelius, Risto (1999)
Journalismi keskustelun tiellä. Tiedotustutkimus 22:3, 42–59.
- Kunelius, Risto (toim.) (2000)
Juttuja lähiöstä. Julkaisuja A93. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

- Kunelius, Risto (2000)
Hyvä journalismi? Keskusteluja kiinnostuneiden ja kokeneiden kansalaisten kanssa. Mediakriittinen julkaisusarja 5. Helsinki: Suomen journalistiliitto.
- Kunelius, Risto (2003)
Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. 5., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Kunelius, Risto & Seija Ridell (toim.) (2000)
Kaksi katsetta journalismiin. Julkaisuja A94. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Laine, Markus & Lasse Peltonen (2003)
Ympäristökysymys ja aseveliakseli. Ympäristön politisoituminen Tampereella vuosina 1959–1995. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Lapintie, Kimmo (1999)
Ratkaisemattomien kiistojen kaupunki. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.) Kaupunki vuorovaikutuksessa. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C52. Teknillinen Korkeakoulu, 7–13.
- Lapintie, Kimmo (2002)
Tarinoita takapihalta. Asukkaan ja asiantuntijan kohtaamisesta. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus, 158–179.
- Luostarinen, Heikki (1994)
Mielen kersantit. Julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Merritt, Davis (1995)
Public Journalism and Public Life: Why Telling the News is Not Enough. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Meyrowitz, Joshua (1986)
No Sense of Place. The Impact of Electronic Media on Social Behavior. New York: Oxford University Press.
- Miller, Daniel & Don Slater (2000)
The Internet: An Ethnographic Approach. Oxford & New York: Berg.
- Mitchell, Don (1995)
The End of Public Space? People's Park. Definitions of the Public, and Democracy. *Annals of the Association of American Geographers* 85:1, 108–133.
- Mitchell, John B. (1995)
The Media and Modernity. A Social Theory of the Media. Cambridge: Polity Press.
- Mitchell, William J. (1995)
City of Bits. Space, Place and the Infobahn. Cambridge, MA: MIT Press.
- Moring, Inka (2000)
Heimojen maa? Paikallistamisen politiikka ja identiteetti alueellisissa lehdissä. Teoksessa Helena Tapper (toim) Me median maisemissa: reflektiota identiteettiä ja mediaan. Helsinki: Palmenia, 80–113.
- Morley, David & Robins, Kevin (1995)
Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries. London: Routledge.
- Munt, Sally (toim.) (2001)
Technospaces: Inside the New Media. London: Continuum.
- Mäkinen, Eija (2000)
Maankäyttösopimus ja hyvä hallinto. Tampere: Finnpublishers.
- Mäntysalo, Raine & Kai Nyman (2001)
Kaavoitus – suunnittelua? Suunnittelun patologioita maankäyttö- ja rakennuslain sovelluksissa. Arkkitehtuurin osaston julkaisu A30. Oulun yliopisto.
- Perähuhta, Minna (1998)
Sanan mahti. *Ydin* 3, 41.
- Pietilä, Kauko (1981)
Informaatioiden tavarataloissa. *Tiedotustutkimus* 4:4, 58–68.
- Pietilä, Kauko & Klaus Sondermann (1994)
Sanomalehden yhteiskunta. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (2001a)
Reflections on Public Discussion in the Mass Media. *Nordicom Review* 22:1, 11–21.
- Pietilä, Veikko (2001b)
Yleisöosasto ja Internet keskusteluareenoina. *Tiedotustutkimus* 24:2, 18–33.
- Pietilä, Veikko (2002a)
Siltasotaa Tampereella – julkinen keskustelu Koskenniskan siltahankkeesta. *Kunnallistieteellinen Aikakauskirja* 30:2, 136–153.
- Pietilä, Veikko (2002b)
Verkkokeskusteluareenat – deliberatiivista julkisuuttako? *Politiikka* 44:4, 343–354.
- Porter, David (toim.) (1997)
Internet Culture. New York & London: Routledge.
- Puranen, Tuula (2000)
"Mä vaan kirjotan..." Laadullinen tutkimus Aamulehden toimittajien yleisösuhteesta. Teoksessa Risto Kunelius & Seija Ridell (toim.) (2000), 1–78.
- Puustinen, Sari (2001)
Suunnittelijaprofessio refleksiivisyyden puristuksessa. *Yhteiskuntasuunnittelu* 39:1, 26–45.
- Ridell, Seija (2000a)
Ei journalismi ole tärkeää, julkisuus on. *Journalismikritiikin vuosikirja* 2000, 144–155.
- Ridell, Seija (2000b)
Kansalaisjulkisuuden kokeilua verkossa. Mansefoorumi ja paikallisen julkisen viestinnän käytännöt. Teoksessa Ari Heinonen et al. Verkkotorilla: Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana. Julkaisuja C 32. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos/Journalismin tutkimusyksikkö, 55–98.
<http://mansetori.uta.fi/loppuraportti/locality%2055-98.PDF>.

- Ridell, Seija (2001)
Internet paikallisena julkisuustilana – verkkoympäristö kaupallisten, hallinnollisten ja kansalaisintressien ristipaineissa. *Kunnallistieteellinen Aikakauskirja* 29:4, 341–360.
- Ridell, Seija (2002)
The Web as a Space for Local Agency. *Communications* 27:2, 147–169.
- Ridell, Seija (2003a)
Kansalaislajityypit verkkodemokratian rakennuspuina. *Alue & Ympäristö* 32:1, 11–22.
- Ridell, Seija (2003b)
ICTs and the Communicative Conditions for Democracy. Teoksessa Matti Mälkiä, Ari-Veikko Anttiroiko & Reijo Savolainen (toim.) *eTransformation in Governance. New Directions in Government and Politics*. Hershey: Idea Group Publishing, 85–108.
- Robins, Kevin (1996)
Into the Image: Culture and Politics in the Field of Vision. London: Routledge.
- Robins, Kevin & Frank Webster (2002)
Prospects of a Virtual Culture. *Science as Culture* 11:2, 235–256.
- Rodriguez, Clemencia (2001)
Fissures in the Mediascape. An International Study of Citizens' Media. Cresskill, NJ.: Hampton Press
- Rosen, Jay (1991)
Making Journalism More Public. *Communication* 19:1, 267–284.
- Rosen, Jay (1999)
What Are Journalists For? New Haven: Yale University Press.
- Rättilä, Tiina (2001)
Kansalaistuva politiikka? Huomioita kuntalaisaktiivisuudesta poliittisena toimijutuena. *Politiikka* 43:3, 190–207.
- Sassen, Saskia (1999)
Digital Networks and Power. Teoksessa Featherstone, Mike & Scott Lash (toim.) *Spaces of Culture, City, Nation, World*. London: Sage, 49–63.
- Sennett, Richard (1990)
The Conscience of the Eye: The Design and Social Life of Cities. New York: Alfred A. Knopf.
- Sennett, Richard (1977/1992)
The Fall of Public Man. New York & London: W. W. Norton & Company.
- Sherman, Barrie & Phil Judkins (1992)
Glimpses of Heaven, Visions of Hell: Virtual Reality and Its Implications. London: Hodder & Stoughton.
- Shields, Rob (toim.) (1996)
Cultures of Internet. Virtual Spaces, Real Histories, Living Bodies. London: Sage.
- Shoemaker, Pamela (1991)
Gatekeeping. Newbury Park: Sage.
- Sirianni, Carmen & Lewis Friedland (2001)
Civic Innovation in America. Berkeley: University of California Press.
- Soja, Edward (2000)
Postmetropolis. *Critical Studies of Cities and Regions*. Oxford: Blackwell.
- Staffans, Aija (2002)
Kilpailu tiedosta kiristyy. Supertyypit eletyn kaupungin tulkkeina. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus, 180–199.
- Sundén, Jenny (2003)
Virtual Materialities. *Approaching Online Textual Embodiment*. New York: Peter Lang.
- Suomen Journalistiliitto (1992)
Journalistin ohjeet <http://www.journalistiliitto.fi/fi/johjeet/>.
- Sutela, Marja (2001a)
Kuntalainen osallistujana ja vaikuttajana. Teoksessa Paavo Hoikka (toim.) *Kunnat 2000-luvun kynnyksellä*. 3. painos. Tampere: Tampere University Press, 77–103.
- Sutela, Marja (2001b)
Kuntalaisten suora osallistuminen paikallispolitiikkaan. *Kunnallistieteellinen Aikakauskirja* 29:4, 378–388.
- Tani, Sirpa (1995)
Kaupunki taikapeilissä: Helsinki-elokuvien mielenmaisemat – maantieteellisiä tulkintoja. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia* 14.
- Turkle, Sherry (1997)
Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet. New York: Simon and Schuster.
- Virtanen, Pekka (1999)
Maankäyttöpölin osapuolet. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.) *Kaupunki vuorovaikutuksessa. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C52. Teknillinen Korkeakoulu*, 59–88.
- Väliveronen, Esa (1985)
Koskaan et muuttua saa... Jürgen Habermasin teoria porvarillisesta julkisuudesta. *Tiedotustutkimus* 8:3, 23–30.
- Young, Iris Marion (1990)
Justice and the Politics of Difference. Princeton, NJ: Princeton University Press.